

Det snausede demokrati

AF LOTTE FOLKE KAARSHOLM

SLAGMARK #72

SIDER: 161-164

Der er et billede fra et sygehus i Herat, taget på dagen for den anden runde af det afghanske præsidentvalg sidste sommer.

Dagen var på en måde hverdag i det nye Afghanistan, for folk havde også stået i valgkøer til første runde af præsidentvalget blot tre måneder før, og de har i det hele taget afviklet adskillige valg til både præsidentpost og nationalforsamlingen siden den forfatning, landet fik i 2004. Men den var samtidig også historisk, for det var første gang, at en leder af Afghanistan fredeligt gav sin magt fra sig, altså Hamid Karzai, som i overensstemmelse med forfatningen undlod at genopstille til endnu en periode som præsident.

På billedet sidder fem afghanske mænd side om side på to hospitalssenge. De er midaldrende, én af dem har overskæg, de fire andre lange hvide skæg. De har sprøde lyseblå sygehusdragter og badehætter på, men deres fødder og tøfler i bunden af billedet er støvede af ler.

Hver mand har den samme forbindelse på: gaze viklet om venstre hånd, så tommelfingeren er fri, og det er langefingeren, ringfingeren og lillefingeren også. Gaze sidder i en klump over det sted, hvor pegefingeren skulle have siddet, for den har Taleban skåret af som straf for, at den var plettet med det lilla blæk, valgstederne brugte til de afghanske vælgere.

Valgblæk kan ikke vaskes af, for så har man en praktisk metode i ikke-databaseførte samfund til at sikre sig mod at folk stemmer to gange, men samtidig er det så heller ikke muligt at skjule sin deltagelse i det demokratiske ritual, når man kommer hjem i landsbyen, hvor det måske ikke er FN, der bestemmer.

Jeg ved ikke så meget mere om billedet, ud over at det er taget af Reuters' fotograf

Mohammad Shoib, og at en polititalsmand i Herat udtalte, at der var i alt 11 lokale eksempler på folk, der af Taleban-medlemmer havde fået skåret venstre pegefinger af som straf for at have deltaget i valget. Men lad os prøve at forestille os, hvad det helt præcist var, mændene havde deltaget i.

Var det noget smukt, noget ædelt, noget principielt, der transcenderede det partikulære, en fundering af det kollektive politiske subjekt, der rakte ud over de almindelige hverdagsbeslutninger og den almindelige måde, hvorpå de som undersåtter normalt navigerer rundt på nogle betingelser, som folk med mere magt har fastlagt for dem? Ja, ville de fleste nok sige. Det ville jeg selv. Fordi de jo havde påtaget sig en del af magten over deres egne vilkår.

At deltage i demokratiet, verdens mindst ringe styreform, der lægger magten i hænderne på folket efter princippet én stemme hver, dét er smukt. Så smukt, at vi går i krig for at give folk mulighed for det, så smukt at vi betragter dets modstandere som næsten mystisk onde, sorte fjender af den slags, der ikke skal forstås, men elimineres.

Der er to halvdele af det demokratiske, der er lige smukke. Den første er, at det fordeler magten ud på folket, én stemme til hver. Den anden er, at det giver hvert medlem af folket mulighed for at tage stilling til, hvad der er bedst for folket som helhed.

I *Hæv stemmen!* påviser Søren Mau overbevisende og systematisk, hvor tilsmudsede disse to smukke forestillinger egentlig er af andre hensyn i den konkrete demokratiske praksis, der hedder det danske Folketing. Hvordan EU skriver flere af vores love, hvordan finanskapitalen styrer mere af vores økonomi, hvordan politikerne har tabt koncentrationen om det, de burde have lavet, hvordan medierne belønner de forkerte, hvordan vælgerne er blevet til forbrugere og stemmer af de helt forkerte grunde.

Folketinget skulle, for at parafrasere Mau, have været det sted, hvor vores politiske stillingtagen fik potens, og det er den løgnagtige påstand om, at det også i praksis ER dette sted, vi legitimerer ved at stemme ved et folketingsvalg. Det er et centralt led i argumentationskæden om denne løgn, jeg gerne vil bruge lidt tid på.

”Den politiske stillingtagen skal tage udgangspunkt i spørgsmålet: ’hvad er bedst for alle?’ og ikke spørgsmålet: Hvad tjener bedst mine interesser?” skriver Søren Mau i en gennemgang af, hvordan omdannelsen af vælgere til forbrugere er selve det politiske subjekts død.

Det er en formulering, der knæsætter en for smal, ja for renfærdig, definition af det politiske, som i sidste ende tvinger Mau frem til en for radikal konklusion (at vi i reaktion mod det politiske kollaps bør undlade at stemme).

For den udelukkende alment orienterede afstemning mellem udelukkende alment interesserede vælgere er en fantasi, der aldrig har været virkelig. Afgivne stemmer ved ethvert valg har altid fundet sted i krydsfeltet mellem det direktive ideal om en politisk diskussion om almenvellet helt løsrevet fra deltagernes egeninteresse – og så de konkrete, indbyrdes modstridende egeninteresser, som politik i sit inderste væsen også er et redskab til at forhandle og balancere.

Man ser det tydeligst de steder, hvor demokratiet er ved at blive indført. Når der er nogen, der får magt, er der også nogen, der mister magt. Når pashtunerne sidder på uforholdsmæssigt stor magt i et udemokratisk Afghanistan, mister de noget af den, når det demokratiseres. Derfor har både de pashtunske talebanere en konkret egeninteresse i at forhindre andre grupper i at stemme, og andre grupper har også en konkret egeninteresse i at stemme, som aldrig alene vil være et hensyn til almenvellet. Den vil også være et hensyn til dem selv. Og derfor står deres kamp ikke kun mellem tilhængere og modstandere af demokrati, men også mellem medlemmer af et samfund, hvor magt er fordelt på en bestemt måde og nu er i færd med at blive omfordelt.

Samme sammenblanding af almene og individuelle hensyn ses i debatterne op til vedtagelsen af den danske almindelige valgret for 100 år siden. ”Følgen vil blive,” raser Kammerherre Alfred Hage fx mod almindelig kommunal valgret i 1904 i Landstinget, ”at Højre forsvinder af Raadene eller indskrænkes til en latterlig ringe Minoritet.” Kammerherren argumenterer ikke med abstrakte, universelle, almengyldige værdier og rettigheder. Han taler om, at godsejerne taber en mængde af magten, når der deles ud af den til kvinder og tyende. Han siger det til et landsting, der er oprettet for at skabe repræsentation for landets forskellige interessegrupper på en måde, der afholder dem fra at gribe til våben – ikke bare for at de fimset og egeninteressefrit skal sidde og udveksle høfligheder om almenvellet. Heller ikke kvinderne, der går på gaden, demonstrerer kun for en universel værdi. De går også på gaden for at få mere magt til sig selv.

Den politiske stillingtagen skal rette sig mod spørgsmålet ’Hvad er bedst for alle?’. Men den er aldrig uplettet af udgangspunktet ’Hvad tjener bedst mine egne interesser?’.

Faktisk er det måske kun den hvide mand med ejendom, Borgeren i den allersmalleste forstand, som nogensinde kan have oplevet den politiske stillingtagen som noget, der alene vedrører almenvellet. Sempelthen fordi han aldrig har prøvet at stå uden for den på et hvilket som helst tidspunkt givne opfattelse af, hvad «det almene» er.

Og hvad har denne pointe så at gøre med Søren Maus grundige afklædning af det danske Folketings paradeforestillinger om at praktisere en magt, som det til tider har mindre af, end det foregiver? Mest dette, at demokratiet er beskidt. Demokratiet er en dynamik, og ikke en tilstand. Det er en uovertruffen kraft og ramme, som kan bruges til at stille magthavere til ansvar. Det bruges det til hver dag i det danske Folketing. Ministre, som foretrækker ikke at fortælle, om danske soldater har civile liv på samvittigheden i de krige, vi fører langt væk, kan ikke undlade at svare, når spørgsmålet stilles til dem i folketings salen. Regeringer, som ønsker at imødekomme finansbankers vidtgående krav om fortrolighed i investeringer i statslig infrastruktur, kan måske i første omgang gøre det, men ikke uden efterfølgende at blive stillet til regnskab i folketings salen og herefter i offentligheden til folkets vurdering. De multinationale virksomheder kan godt gøre, som det passer dem, uden at spørge Folketinget om lov. Men hvis de vil gøre noget på det danske marked, skal de finde sig i at blive udsat for selv de mest socialistiske kapitalismekritikers folketings spørgsmål om deres regnskabspraksisser, skattebetalinger og sociale ansvar.

Folketinget er ikke en garant for lighed i det danske samfund. Men det er et redskab til at praktisere en lighedsskabende dynamik mellem folket og magten, som er uden historisk sidestykke i nogen anden politisk orden. Man kan se det som en projektør, udrustet med ganske gode kræfter til at stille skarpt og kræve åbenhed, der lyser ind i de globale, regionale og lokale magtkampe, der, som Søren Mau ganske rigtigt påpeger, raser også på kryds og tværs af tinget selv.

Og hvis nationalstaten som politisk scene lige om lidt dør, *which I highly doubt, by the way*, så betyder det ikke, at den demokratiske verden har brug for mindre folketingskraft. Så betyder det, at den har brug for mere af det samme, bare i anden skala.